

TRIGLAVSKI NARODNI PARK VSAK MESEC DRUGAČEN

KULTURNA DEDIŠČINA
ZAKLAD NAŠEGA PROSTORA

SKUPNOST ŠOL

MLADI NADZORNIK

**NARAVA POZIMI
MIRUJE IN POČIVA**

VARNO V GORE POZIMI

KULTURNA KRIŽANKA

ZA MLADE

SKUPNOST ŠOL

Biosfernega območja Julijske Alpe

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Triglavski narodni park z neokrnjeno naravo in s svojo kulturno krajino, posledico delovanja človeka v dolinah in na planinah, predstavlja edinstven, prvinski in za vsakega ljubitelja narave vznemirljiv del naše domovine.

Biosferno območje Julijske Alpe poleg goratih predelov, prekinjenih z ozkimi in strmimi dolinami, obsega tudi bližnja območja z večjimi naselji, ker se nahaja tudi 38 osnovnih šol. V naravi je vse povezano, vse od rastlin, živali, gliv do nas ljudi. Povezani smo tudi učenci, učitelji, ravnatelji in drugi sodelavci v šolah in javnem zavodu Triglavski narodni park v Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe.

Marsikaj smo že počeli skupaj: naravoslovni dnevi, delavnice, tabori, strokovne ekskurzije, tradicionalni Belarjevi dnevi pa Triglavska zakladnica, otroški časopis in številna učna orodja od visoke grede do interaktivne table in zemljevida. Vse z namenom spoznavanja in ohranjanja našega raja pod Triglavom.

Bistvo Skupnosti šol ni samo to, da smo povezani, ampak da gremo skupaj naprej, novim ciljem in zmagam naproti.

Mojca Pintar
Koordinatorica Skupnosti šol
Biosfernega območja Julijske Alpe

Tako kot so osnovne šole v okolici parka povezane v Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe je tudi naš park povezan z naravnim parkom Julijsko predgorje in to ne samo z državno mejo. Sodelujeta pri mnogih projektih varovanja narave in si prizadevata za trajnostni (za naravo čim manj škodljiv) turizem. Ena izmed pomembnejših skupnih aktivnosti pa je zagotovo izobraževanje in povezovanje med mladimi. Otroci se najpogosteje srečujejo na Belarjevih dnevih v Trenti, večkrat pa se tudi obiskujejo.

kdaj: maj 2023
kje: Trenta - Soška pot
kdo: več kot 900 učencev 5. razreda Skupnosti šol
kaj: BELARJEVI DNEVI

kdaj: maj 2023
kdo: članice Skupnosti šol
KAJ: prijava za pridobitev ZNAKA KAKOVOSTI

Triglavski narodni park
Biosferno območje Julijske Alpe
Naravni park Julijsko predgorje, Italija

KVIZ NARAVNIH PARKOV SLOVENIJE

V raznoliki naravi Slovenije živi **pisan pernat svet ptic**, ki ga bomo v kvizu spoznavali to šolsko leto. Nekatere imajo prav zanimiva imena.

Ali veš, da čebelar ni le človek, ki goji čebele? Si že slišal za repaljčico ali za deževnika?

Veliko zanimivega o življenju ptic in o tem, kako jim lahko pomagamo, boš izvedel, če se nam pridružiš pri reševanju kviza. V šoli poišči svojega mentorja in obišči stran Skupnost naravnih parkov Slovenije.

Vabimo vas, da se nam pridružite v še večjem številu! Prijavite se svojim učiteljicam oz. učiteljem.

kdaj: 7. oktober 2022
kje: Biosferno območje Kras in porečje Reke
kdo: avtobus vesele družine učencev iz OŠ Mojstrana
kaj: OBISK K PRIJATELJEM V ŠKOCJANSKE JAME

kdaj: pomlad 2023
kdo: ravnatelji in vodje osnovnih šol članice Skupnosti šol
kaj: SREČANJE RAVNATELJEV

kdaj: vsak drugi mesec
kje: Biosferno območje Julijske Alpe
kdo: več kot 30 učencev iz 12 OŠ članic Skupnosti šol
kaj: program MLADI NADZORNIK več na strani 8

2022/2023

BREZPLAČNO
ZA VSE ČLANICE SKUPNOSTI ŠOL

ZEMLJEVID Triglavski narodni park

Letošnje šolsko leto vse članice naše Skupnosti šol prejmejo zemljevid Triglavskega narodnega parka.

Šolsko karto, ki jo boste lahko uporabljali pri urah zemljepisa, kjer boste odkrivali visoke vrhove, mogočje reke in naselja Julijskih Alp, smo nadgradili s slikami predstavnikov živalskega sveta.

Izjemne naravne lepote naše najobsežnejše gorske skupine Julijskih Alp varuje zakon o Triglavskem narodnem parku.

Federacija Europarc je leta 2009 Triglavski narodni park s soslednjim italijanskim Naravnim parkom Julijsko predgorje razglasila za čezmejno območje Ekoregijo Julijske Alpe, ki vključuje površino obeh parkov, na slovenski strani pa tudi Biosferno območje Julijske Alpe. Tako je naša karta oziroma zemljevid še večji saj prikazuje ČEZMEJNO OBMČJE JULIJSKE ALPE.

DOBILI SMO NAGRADO

Slovenska nagrada NATURA 2000 za komuniciranje

Okoljski vzgoji mladih v Javnem zavodu Triglavski narodni park posvečamo veliko pozornosti. Z ustanovitvijo Skupnosti šol Biosfernega območja Julijske Alpe leta 2018, smo 38 osnovnih in podružničnih šol še bolj tesno povezali in v teh letih spletni posebne prijateljske vezi s ciljem, da ozavestimo pomen območja in si pomagamo pri izzivih, da bomo vsi mi in prihodnje generacije doživljali območje Julijskih Alp v vsej svoji lepoti.

Hvala vam, da ste SKUPAJ z nami prispevali košček v mozaik dobrega sodelovanja in skupaj z nami postajate ambasadorji varstva narave.

kdaj: pomlad 2023
kdo: strokovni sodelavci osnovnih šol
kaj: STROKOVNA EKSKURZIJA

ZAKLAD NAŠEGA PROSTORA

Kulturna dediščina

Kulturna dediščina je velik zaklad našega prostora. Povezuje znanje, običaje in spretnosti naših prednikov.

Zima je idealen čas za razmišljanje, spoznavanje zanimivih vsebin in načrtovanje izletov v naši okolici. Spomenike državnega pomena obišči poleti, zimo pa izkoristi za obisk muzejev.

Aljažev stolp na vrhu Triglava - označuje najvišjo točko Slovenije (2864 m), leta 1895 ga je dal postaviti Jakob Aljaž kot simbol slovenskega lastništva Triglava ter kot planinsko zavetišče.

1. Kdo je bil Jakob Aljaž?
Z - župan Zgornjesavske doline, pisatelj
C - dovški duhovnik, zaveden Slovenec, skladatelj
R - raziskovalec gora, prvi ki je izmeril višino Triglava

Pocarjeva domačija - domačija z vso ohranjeno bivalno in gospodarsko opremo je izjemen prikaz življenja kmetov v zadnjih dveh stoletjih na Gorenjskem.

2. Kje se nahaja Pocarjeva domačija?
I - v Zgornji Radovni
K - v Trenti
T - v Tolminskih Ravnah

Spominska cerkev sv. Duha na Javorci je bila zgrajena med prvo svetovno vojno, posvečena padlim avstro-ogrskim branilcem tolminskega bojišča soške fronte, kot posvečeno mesto pa je služila vojakom vseh religij in narodnosti.

Cerkev so gradili vojaki prostovoljno v času počitka po daljšem bojevanju na prvi bojni črti.

3. Kako se je imenovalo bojišče na tem območju?
J - savska linija
S - tolminska fronta
K - soška fronta

Ruska kapelica pod Vrščem - leta 1917 so jo zgradili preživeli ruski vojni ujetniki v spomin umrlih ob gradnji ceste čez Vršič, ob njej so grobovi in kamnita grobnica.

4. Katero bajno bitje, za večno vtisnjeno v skalah Prisanka, lahko vidimo z Vršičke ceste?
Z - Zlatoroga
A - Ajdovsko deklico
M - moža Prisanka

SPOMENIKI DRŽAVNEGA POMENA

Tisto nepremično kulturno dediščino, ki ima za državo velik pomen imenujemo kulturni SPOMENIK DRŽAVNEGA POMENA. Na ta način prepoznamo in varujemo skupno dediščino vseh Slovencev.

Trenutno imamo v Triglavskem narodnem parku štiri spomenike s statusom državnega pomena.

Poveži in ugotovi kateri kulturni dediščini pripada slika. Svoje znanje preveri na Triglavski zakladnici.

Več o kulturni dediščini Triglavskega narodnega parka

Poleg kulturnih spomenikov državnega pomena poznamo tudi take, ki so pomembni na lokalnem nivoju, za občine in posamezne kraje. Vpisani so v Register nepremične kulturne dediščine.

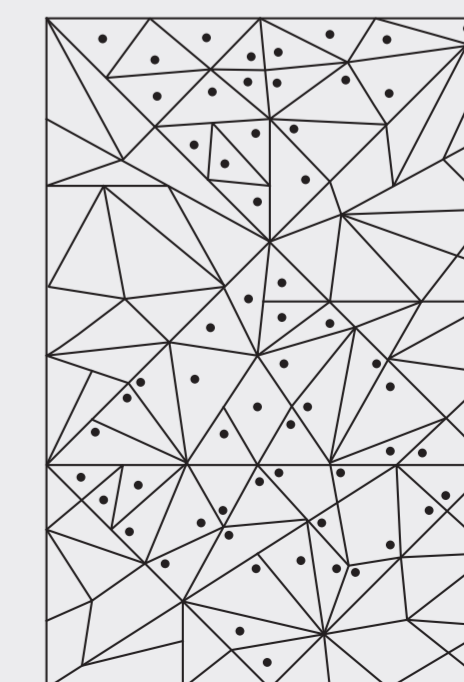
Predstavljamo nekatere izmed njih, ki se nahajajo v Biosfernem območju Julijske Alpe. Uporabi jih kot namig za izlet.

- Zoisovo pristavo na Gorjušah je dal zgraditi Žiga Zois, lastnik bohinjskih fužin. V njej je nekaj let bival tudi Valentin Vodnik.
- Vila Zora s parkom na Bledu, ki danes daje prostore Občini Bled, je ena najstarejših blejskih vil, zgrajena je v neogotskem slogu iz sredine 19. stoletja.
- Janšev čebelnjak na Breznici je rekonstrukcija čebelnjaka našega znamenitega čebelarja Antona Janše.
- Cerkev sv. Nikolaja ali Miklavža v Mevkužu naj bi bila ena najstarejših cerkev v okolici, saj naj bi na tem mestu v drugačni obliki stala že v 13. stoletju, zaznamujejo jo srednjeveške freske.
- Na koncu doline Vrat stoji zanimiv spomenik padlim partizanom planincem v obliki plezalnega klina z vponko.
- Rogarjeva žaga v Trenti je še vedno delujoča žaga venecijanka na vodni pogon, ki si jo lahko ogledate med pohodom po Soški poti.
- Nježna hiša v Jevščku je primer slovensko-beneškega stavbarstva, krita je s slamo, v njej pa je ohranjena tudi črna kuhinja.
- Partizanska tehnika Krn je bila partizanska tiskarna, skrita pod previsno steno v strugi Zadlaščice.
- Jakovkna hiša je mogočen kmečki dvorec, ki sredi Podbrda izstopa že po svoji izjemni zunanosti, danes je v njej urejena muzejska razstava in prostori Turistično informacijske točke.

HAAŠKI ZNAK

Pobarvaj polja in dobil boš poseben znak - Haaški znak - modri ščit, ki označuje kulturne spomenike.

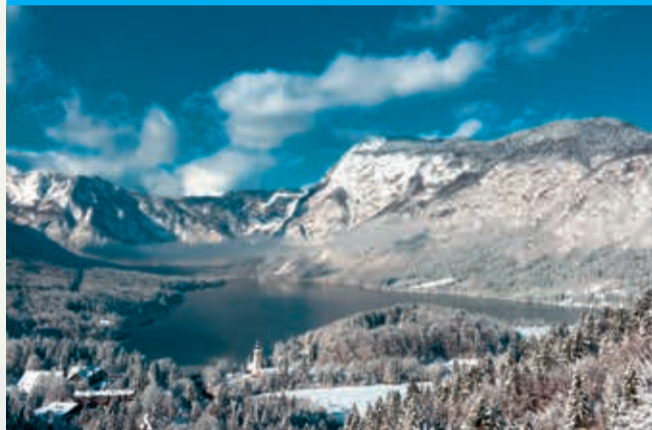

Triglavski narodni park

VSAK MESEC DRUGAČEN

Naša Zemlja se v veselju nahaja ravno prav daleč od Sonca, okoli katerega se vrtilo ravno prav nagnjena, da se na njenem precejšnjem delu menjavajo letni časi. Živa bitja so se prilagodila na spreminjajoče razmere, tako rastline in živali kot tudi ljudje. Nekoč so ljudje živeli bolj v stiku z naravo in so svoje delo prilagodili temu, kar jim je ponujala skozi leto.

JANUAR

Narava v tem mesecu ponavadi počiva pod snežno zimsko odejo. Za počivanje potrebuje MIR. Kaj ko bi se januarja potrudil in vsak dan preživeli vsaj nekaj minut v popolnem miru? Brez mobitela, hrupa in govorjenja. Poskusi najti trenutek miru kje v naravi.

Otroci so nekoč pomagali pri zimskih opravilih: nosili so drva v hišo, topili sneg za vodo ali jo pomagali prinašati od korit ali studencev, večji so pomagali pri kolinah, dekleta pri preji, štrikanju iz domače volne in vezenju. Ljudje so nekoč zimo preživeli z zalogami hrane in kurjave, ki so si jo pripravili v toplem delu leta.

Pomembni dnevi: 1. januar - novo leto in Svetovni dan miru

JULIJ

V tem mesecu se kosijo višje ležeči travniki, senožeči. V Bohinju so se kosci in grabljice v rovte odpravili za več dni. Posušeno seno so v rjuhah znosili v senike. Pozimi so potem s samotajnimi sanmi spravljali seno v dolino. Kakšno orodje so ljudje uporabljali pri košnji in način sušenja sena si lahko ogledaš na Triglavski zakladnici.

Otroci so se na pokošenih travnikih zabavali z iskanjem murnov, kobilic, metuljev, pikapolonic in drugih zanimivih žuželk. Bi tudi ti poiskal kakšno? Verjetno nimaš prav daleč do travnika.

Pomembni dnevi: zadnja nedelja v juliju Svetovni dan barij

FEBRUAR

Najkrajši mesec v letu imate še posebej radi šolarji, saj takrat navadno potekajo zimske počitnice. Kljub temu, da so zime zadnje čase bolj mile, nekaj snega vseeno rado zapade in tako imamo odlično priložnost, da opazujemo sledi živali.

Poglej na Triglavsko zakladnico: Kako živali preživijo zimo in Ali poznate pravi zimski obraz?

V dolinah pod Triglavom so se ohranili zanimivi stari običaji vezani na praznovanje pusta. Marsikje po Gorenjskem vlečejo ploč, če v zadnjem letu ni bilo poroke v vasi. Veselo in pisano je tudi na primorski strani, na Kobarškem se fantje šemijo v maske iz kožuhov, okoli pasu imajo zavezane zvonce. Na Drezniškem koncu od hiše do hiše hodijo "ta lepi" in "ta grdi".

Pomembni dnevi: 2. februar - Svetovni dan mokrišč, 8. februar - Slovenski kulturni praznik

AVGUST

Mogoče si že slišal za "pasje dni." Tako so nekoč rekli dnevom med 23. julijem in 23. avgustom. Lahko je zelo vroče, pogoste so nevihte s točo. Ta čas smo najraje nekje ob vodi in v senci.

Po 15. avgustu se običajno vročina umiri. V tem času imajo zdravilne rožice v sebi največ moči. Poznaš katero? Na primer rman, materino dušico, dobro misel? Mnoge rastejo tudi po vrtovih - kamilice, meta, melisa. Lahko jih nabereš in posušiš za zimske dni. Seveda pa prej preveri, da si nabral prave.

Pomembni dnevi: 12. avgust - Mednarodni dan mladih

ALI VEŠ?

Na gregorjevo se tudi ptički ženijo. Pazi, da ti zaljubljenost preveč ne zmeša glave. Šolskega leta še ni konec

MAREC

Čeprav se koledarska pomlad še ni začela, zunaj že vse diši po njej. Narava se že prebujala, nabiramo lahko že prvi regrat, opazujemo brste na drevju, pozdravijo nas že prve cvetlice. Zanimivo, kako se narava na primorski strani parka zbudi prej kot na gorenjski!

Na god sv. Gregorja, 12. marca, v Trziču, Kropi, Kamni Gorici in Železnikih spuščajo po vodi barčice s hiškami in lučkami. Tako simbolično "vržejo luč v vodo", saj se takrat dan že občutno podaljša in obrtniki (na primer čevljarji) pri svojem delu ne potrebujejo več svetilk.

Pomembni dnevi: 3. marec - Svetovni dan prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, 20. marec - Svetovni dan žab, 21. marec - Svetovni dan gozdov, 22. marec - Svetovni dan voda

SEPTEMBER

Staro ime za ta mesec je kimavec, ker sadje dozoreva in pridobiva na teži, zato so veje upognjene - kimajo.

Ljudje v tem času pospravljajo pridelke. Nekoč so v vaseh večino hrane pridelali sami in otroci so pri tem pomagali. Če imate doma sadno drevje, lahko pomagaš pri obiranju. Bodi hvaležen za hrano in z njo ravnaj spoštljivo.

Pomembni dnevi: zadnja nedelja v septembru - Svetovni dan rek

Narava se nenehno spreminja, nenehno se premika in raste, v njej je vedno življenje, tudi takrat, ko se nam zdi, da spi globoko pod snežno odejo.

Pozimi se veselimo bele zasnežene odeje, spomladi cvetenja dreves in rastlin, poletje se nastavlja soncu, jeseni pobiramo sadove narave. Vsak letni čas ima svoje značilnosti, a zakaj sploh imamo letne čase?

Spreminjanje dolžine dneva in noči in s tem povezano segrevanje in ohlajanje ozračja se v naših krajih vsako leto ponovi. Spremembe v naravi, ki ob tem nastanejo, opisujemo kot štiri letne čase: zimo, pomlad, poletje in jesen. Povsod na Zemlji se temperatura čez leto ne spreminja tako kot pri nas. Zato tudi ni povsod letnih časov. Države ob ekvatorju imajo na primer celo leto poletje.

APRIL

Če nas je še pred kratkim zeblo zaradi zelo nizkih temperatur, je sedaj že tudi uradno prišla pomlad. To pomeni, da bo narava zaživela v svežih barvah, tople temperature pa bodo na plano privabile veliko število ljudi, ki komaj čakajo aktivnosti v naravi. Tudi narava postane aktivna, iz daljnih krajev se vrnejo lastovke in druge ptice selivke.

Pomisli na naš planet, ki nam omogoča življenje. Ljudje izkoriščamo veliko virov, ki jih potrebujemo za izdelavo raznoraznih stvari. Verjetno veliko od tega niti ne potrebujemo. Mogoče bi lahko darilo za sošolca, sošolko ali koga drugega izdelal/a tudi sam/a iz stvari, ki jih ne potrebuješ več. Nekoč so si ljudje skoraj vse naredili sami.

Pomembni dnevi: 22. april - Dan Zemlje

OKTOBER

Na Zemlji živi milijone različnih vrst živali. Pisane, zanimive, čudne, nam lepe ali grde - vse delajo naš planet izjemen, živ in spremljiv. Vse so tesno povezane z okoljem v katerem živijo. Ljudje s svojimi dejavnostmi ustvarjamo nova okolja, uporabljamo snovi in predmete, ki živalim uničujejo dom. Kot razumna bitja smo odgovorni tudi za življenje vseh teh čudovitih živali.

Oktober se po vaseh stiska mošt, riba zelje, lička koruzo, kuha žganje, pripravljajo drva za zimo. Pisano listje in drugi gozdni plodovi nas vabijo, da uporabimo domišljijo in naredimo kakšen zanimiv jesenski izdelek.

Pomembni dnevi: 1. ponedeljek v oktobru - Svetovni dan habitata, 4. oktober - Svetovni dan varstva živali, 16. oktober - Svetovni dan hrane

MAJ

V vaseh po alpskih dolinah se v maju začnejo opravila na njivah in vrtovih. Dan se daljša, sonce je vedno toplejše in na kmetijah ne manjka dela. Ko po dolinah cvetijo jablane, se v gorskih smrekovih gozdovih začnejo ženiti divji petelini.

Mesec maj pa je tudi mesec številnih mednarodnih dni, ki smo jih ljudje prav z namenom ozaveščanja in opozarjanja posvetili naravi. Obišči bližnji travnik in na njem poišči vsaj 10 različnih vrst rastlin in tako obeleži dan biodiverzitete (biotske pestrosti).

Pomembni dnevi: 18. maj - Mednarodni dan muzejev, 20. maj - Svetovni dan čebel, 22. maj - Dan biodiverzitete, 24. maj - Evropski dan parkov

NOVEMBER

To je mesec, ko narava še z zadnjimi listi pokrije tla, leže k počitku in se pripravi na zimo, ki prihaja. V listopadu so noči dolge in ljudje so verjeli, da bodo s prižiganjem ognja, sveč, npr. v bučah, pregnali zle duhove, ki naj bi strašili v tem času.

Toplejša oblačila postanejo nujna, prične se tudi sezona ogrevanja, muhastega vremena in še bi lahko naštevali. Na račun bodo prišli tisti, ki se veselijo zime, večerov ob topli peči s skodelico čaja.

Pomembni dnevi: 20. november - Svetovni dan otroka

JUNIJ

Staro slovensko ime za junij je rožnik in verjetno že veste, zakaj. V tem času rož ne manjka, travniki pa naj bi bili najlepši. To je mesec, ko se v dolinah prvič kosi trava, ki se jo posuši v seno. Ime torej izhaja iz tisočletnih rož, ki nam lepšajo pogled na naše travnike in polja. V tem času žito oblikuje svoje klasje, veselimo se čiščenja.

Gotovo si že slišal pregovor: „Sveti Vid je češnji sit.“ Nekoč so poznali tudi tegale: „O svetem Vidu se že skozi trebuch vidi.“ Ljudje so namreč porabili zaloge prejšnjega leta in čakali na nove pridelke. Danes otroci ne plezajo na drevesa, da bi si s češnjami potešili lakoto, imajo pa druge skrbi. Tisti, ki so prej malo pozabili na učenje, imajo sedaj veliko dela.

Pomembni dnevi: 5. junij - Svetovni dan varstva okolja, 24. junij - Kresna noč, 25. junij - Dan državnosti

DECEMBER

Ljudje so se vedno znali povesečiti in iz nujnih opravil narediti praznik. Najbolj okusen običaj v decembru so koline. Najbolj težko pričakovano Miklavževno. Najbolj družinski praznik je Božič. Za živino je najbolj pomembno Štefanovo. Najbolj skrivnostno je otepanje. Najbolj pristrčno koledovanje.

Ta mesec praznujemo tudi Mednarodni dan gora. Gore obsegajo petino kopnega na našem planetu in zagotavljajo tri četrtine pitne vode. Vsako leto širom Alp poteka festival Brati gore. Tudi Triglavski narodni park organizira dogodke, na katerih se bere literatura, povezana z gorami. Obišči knjižnico in poišči kakšno "gorsko" knjigo.

Pomembni dnevi: 3. december - Ta veseli dan kulture, 11. december - Mednarodni dan gora, 25. december - božič, 26. december - Štefanovo in Dan samostojnosti in enotnosti

ALI VEŠ?

Triglavski narodni park še prav posebej praznuje, saj bo 27. maja dopolnil 42 let.

Mladi NADZORNIK

Brezplačen program trenutno povezuje 30 mladih zvedavih nadebudnežev iz 12 različnih šol članic Skupnosti šol BOJA, ki radi prebirajo otroški časopis, odkrivajo zaklade našega edinega narodnega parka ter njegovo okolico, zraven pa tkejo še nova prijateljstva in tako krepijo vezi med Dolino, Deželjo, Bohinjem in Posočjem.

Skupaj smo se že sankali, krmili divjad in popravljali parkovno pot.

Poleti smo na pet dnevni poletni tabor poglobljali znanje o naravi ter se družili z zaposlenimi v Javnem zavodu Triglavski narodni park, lovci, gozdarji in drugimi strokovnjaki, ki sodelujejo v projektu VrH Julijcev. Brskali smo po kalih na gorskih pašnikih in planinah ter odkrivali njihove prebivalce - dvoživke in rastline, ki so pomembne za ohranjanje pestrosti narave Triglavskega narodnega parka. Spoznali smo posebne prebivalce pokljuških gozdov, kot je divji petelin in se učili varnega gibanja v gorah.

Oktober smo se odpravili na izlet v tujino, v Biosferno območje Nockberge, kjer smo ugotovili, da je varstvo narave podobno tudi v drugih parkih, da imajo tudi druga območja naravovarstvene nadzornike, informacijska središča in podobne izzive pri ohranjanju narave.

Dvakrat smo že sodelovali pri radijski oddaji HUDO in tako še drugim mladim predstavili, kje smo doma in jim povedali, da je živeti v okolici parka posebna danost na katero smo ponosni.

V Triglavskem narodnem parku smo že od leta 2002 vključeni v projekt Mladi nadzornik (Junior ranger). Gre za projekt pod okriljem Federacije Europarc in je namenjen mladim, ki živijo v narodnem parku oziroma v njegovi neposredni okolici. (Biosferno območje Julijske Alpe).

Novi člani sprejemamo decembra na Mednarodni dan gora.

Mladi nadzorniki so učenci iz: OŠ Bled, PŠ Bohinjska Bela, PŠ Begunje, OŠ Bohinjska Bistrica, PŠ Srednja vas, OŠ Mojstrana, OŠ Kranjska Gora, OŠ Gorje, PŠ Soča, OŠ Anton Janša Radovljica, OŠ ATL Radovljica in OŠ Žirovnica.

Iz življenja naravovarstvenega NADZORNIKA

Peter Belhar, naravovarstveni nadzornik v Bohinju
“MALI RAZGRAJAČ”

Tako kot marsikatera zgodba se tudi moja začne z naključjem. Bil sem ob pravem času na pravem mestu. Pred kratkim sem bil na službenem obhodu nad Bohinjskim jezerom. Med hojo sem prišel na jaso, kjer je kraljevala mogočna bukev in ravno to bukev so si Bohinjci pred davnimi leti izbrali ter v njeno zavetje postavili lovsko opazovalnico. Prežo je potrebno postaviti na mesto, ker divjadi ne vznemirjamo in strašimo, tako da je dobro skrita in živali lahko opazujemo brez težav. Ničkolikokrat sem opazoval mamo srno, ki je na pašo pripeljala le nekaj ur starega mladiča. V poznih jesenskih mesecih, ko drevje odvrže svojo obleko, pa je z lovške opazovalnice moč videti tudi naš največji vodni biser, Bohinjsko jezero.

Tudi tokrat sem splezal po lestvi in se usedel na klop na preži. Bilo je že pozno popolne in v popolni tišini sem opazoval naravo, ki se je počasi pripravljala k večernemu počitku. V daljavi so se pasle tri srne in po dolgem delavnem dnevu mi je večerni spokoj res prijal. Vendar ni dolgo trajalo. Kar naenkrat je nekaj zaprasketalo, zaškrabljalo, lahko bi celo rekel zacepetalo in zavreščalo. Siva senca je planila po veji naravnost proti meni in se ustavila na najbližji rogovili. Imela je siv gost kožušček in dolg puhastr rep. To je bil polh. Izvrstni plezalec si je prostor za svoje zimsko domovanje izbral v mogočni bukvi, ki mu je s svojim žirom poleg toplega zavetja nudila tudi obilico hrane. Njegove velike oči, ki so bile obrobene s črnimi kolobarji, so brez strahu strmele vame. Očitno ga je moja prisotnost vznemirila in mi je želel jasno in glasno povedati, da je to sedaj njegova bukev in da nimam tu kaj iskati. Kakšen strašen ropot in cviljenje je prihajalo iz tako majhne živali! Pred kratkim mi je vnučka v zgornji žep nahrbtnika skrila oreh iz našega vrta. Pobrskal sem po nahrbtniku in se z velikim darilom skušal odkupiti novemu prebivalcu mogočne stare bukve, ki se je še vedno jezil name. Zgrabil je oreh in zbežal proti deblu. Za trenutek je bilo vse tiho, nato pa je razgrajanje zamenjalo škrebjanje in pokanje orehove lupine. Očitno je moja podkupnina delovala. Veselo je mlaskal in nato sit in zadovoljen za trenutek v tišini obsedel. Ker se je začelo mračiti, sem se odpravil domov, medtem ko se je za polha dan šele začel. Polh je namreč nočni glodavec.

Še trikrat sem se vrnil na prežo k stari bukvi in dvakrat doživel glasno dobrodoščilo, ki je trajala toliko časa, dokler nisem malega razgrajalca podkupil s sladkodom. Ko pa je padla prva slana, polha ni bilo nikjer več. V novo življenje se bo prebudil verjetno šele enkrat aprila, ko bodo sončni žarki dobro pobožali staro bukev. Zato pa imamo reklo: spi kot polh, čeprav bi za mojega razgrajalca lahko veljalo tudi: sit kot polh.

Nadzornik svetuje **VARNO V GORE POZIMI**

Obiskovanje gora pozimi zaznamujejo nižje temperature, krajši dan, zaprte planinske kočice in specifične snežne razmere, na kar moramo biti ustrezno pripravljene in se v gore odpravljati načrtovano in odgovorno, ob vsem pa ne smemo pozabiti na spoštovanje narave.

Bodite nemoteči obiskovalci. Ne povzročajte hrupa.

VREME - lahko je spremenljivo. S seboj vzemite rezervna topla oblačila, oblačite se v slojih.

DNEVI SO KRATKI - upoštevajte zimsko dolžino dneva.

POTI - uporabljajte dobro uhojene in obiskane zimske poti.

ZDRAVJE - na turo se podajte primerno telesno in psihično pripravljene z zadostno količino tekočine.

OPREMA - za obisk gora uporabljajte zimsko opremo.

INFORMACIJE - pred odhodom na turo pridobite čim več aktualnih informacij o stanju na poteh, odprtih kočah in vremenu.

NARAVA POZIMI miruje in počiva

Zima je čas, ko se narava umiri, z njo pa se umirijo tudi vsi njeni procesi. Na prihod zime in z njo povezane vremenske pojave se pripravljajo tudi rastline in živali. Rastline so odcvetele, njihova semena in korenine pa čakajo, da spomladi sonce ponovno ogreje zemljo in jih prebudi. Drevesa odvržejo svoje liste, da teža snega ne bi polomila njihovih vej.

Listnati gozdovi so večji del leta zeleni. Ko se jeseni noč (čas teme) podaljšuje in začnejo padati temperature, se nastajanje novega klorofila počasi ustavi, že nastali pa propade. Klorofil je zeleno barvilo, ki sodeluje v procesu fotosinteze in omogoča, da rastline s pomočjo svetlobe tvorijo sladkorje, iz katerih pridobivajo energijo za življenje. Ker klorofila ni več, listi pričnejo izgubljati zeleno barvo. V listih ostanejo smo še rumena barvila (karotenoidi). Rdeče barve listi postanejo zaradi rdečih barvil - antocianov. V zadnji fazi listi odmrejo, se posušijo in postanejo rjave barve. Pri večini dreves porjavijo šele, ko odpadejo. Izjeme, kot je beli gaber, suhe liste obdržijo na drevesih še dolgo v zimo.

Nekatere živali nabirajo še zadnje zaloge hrane, ki jo skladiščijo na skritih mestih ali kar v lastnem maščevju, druge si iščejo toplo in varno zatočišče kjer bodo pozimi spale ali hibernirale.

HIBERNACIJA NI ZIMSKO SPANJE

Nizke temperature in pomakanje hrane nekatere živali rešujejo z mirovanjem in hibernacijo. Za medveda pogosto slišimo, da celo zimo prespi. Vendar medved in verveca zimo le predremljata. Svojo telesno temperaturo znižata za nekaj stopinj, zniža se število vdihov in upočasnijo presnova, podobno kot živali, ki hibernirajo. V hibernacijo gredo živali, ki so težke le do približno 5 kg. Največji med njimi je svizec, ki prespi skoraj pol leta. Gotovo ste že slišali rek *spi kot polh* in *debel kot polh* pa tudi kar drži. Tako polhi, ježi in netopirji zimo trdno prespijo. Pri netopirju se število vdihov iz običajnih 60/90 zniža na 4/6 vdihov na minuto. Tudi utrip srca pade iz 250 udarcev na 18 do 80-krat v minuti.

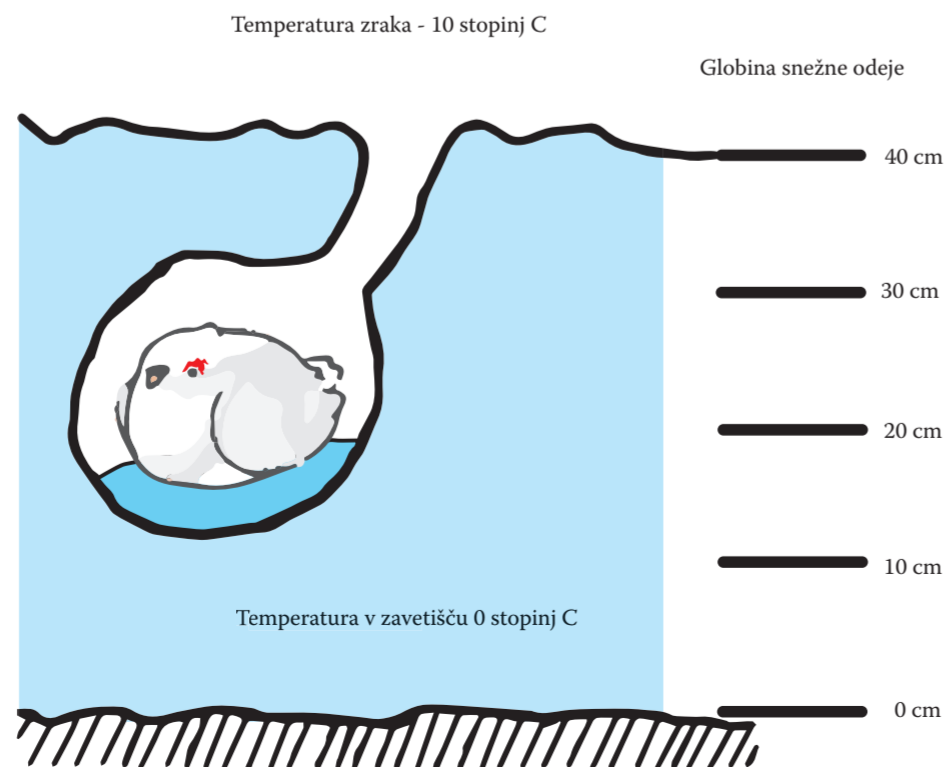

Vsako živo bitje zna poskrbeti za svoj obstoj v manj prijaznem delu leta, ko primanjkuje hrane in toplote. V gorah je to pomanjkanje še bolj izrazito. Priprava na zimo zahteva še več energije in tudi za preživetje zime je potreben večji napor. Na prvi pogled zasnežena zimska pokrajina deluje prazno, vendar ni. Živali so še vedno tam, le skrivajo se v svojih pribežališčih. Belke in ruševci se skrivajo v snežni luknji le nekaj centimetrov pod snežno odejo, planinski zajci in hermelini v skalah, gamsi v grmovju in na sončnih strminah. Nikjer jih ni videti. Izdajo jih le stopinje v globokem snegu.

MIRNA OBMOČJA

Po dolgoletnem spremljanju posameznih vrst, kot so gams, kozorog, ruševac, belka in divji petelin, smo v narodnem parku določili območja, kjer je nujno potrebno, da se ohranja mir za ohranitev teh vrst. Imenujemo jih »mirna območja«. To so območja, kjer se živali skrivajo pred ostro zimo, prehranjujejo in pari. To so kraji, kjer naša prisotnost ni zaželjena oziroma je celo škodljiva. Zato se je pred vsakim obiskom gora treba pozanimati ne le o snežnih in vremenskih razmerah, temveč tudi o tem, kje so mirna območja, ki se jih moramo izogniti, da ne bi motili živali.

ALI VEŠ Kako živali preživijo zimo?

Živali zimo preživijo na različne načine. Nekatere pozimi MIRUJEJO, OTRPNEJO, druge hladnejši del leta DREMAJO ali PRESPIJO, spet tretje se že jeseni PRESELJO v tople kraje. Nekatere živali so AKTIVNE tudi pozimi, nekatere zime NE PREŽIVIJO oziroma je preživijo le v manjšem številu.

Pozimi je posebej zabavno ugotavljati, katera žival je v snegu pustila svojo sled. Je šla mimo hiše morda lisica ali pa srna? Prepoznavanje sledi in drugih znakov o prisotnosti živali je posebna veščina. Z malo potrpežljivosti se hitro naučiš in prepoznaš vsaj nekaj stopinj živali.

Podrobneje o sledih v žepni knjižici *Stopinje in sledovi divjadi*, ki jo je izdala Lovska zveza Slovenije.

Živali, ki nimajo stalne telesne temperature, se pravi kače, močeradi, tudi želve in žabe, pozimi **otrpnejo**.

Živali, ki pozimi **dremljejo**, se navadno prebudijo enkrat v dveh tednih in ostanejo budne dan ali dva. Takrat grejo na primer lulat, kakat in kaj prigriznit.

Nekatere živali padejo v zelo globok spanec, kar v svojih brlogih, duplinah in se ne zbudijo do pomladi. Globoko zimsko spanje imenujemo tudi **hibernacija**.

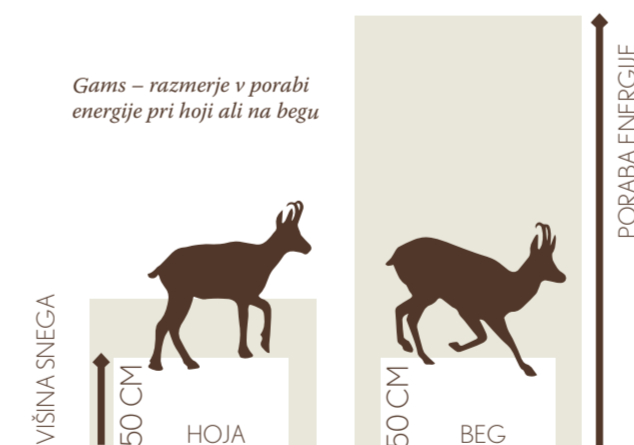

Ptice selivke **odletijo** v toplejše kraje, medtem ko **ptice stalnice** ostanejo pri nas tudi pozimi.

Lisice, risi, volkovi, hermelini, kune, dihurji, jeleni in srne ne prespijo zime. Za lažje preživetje zime dobijo gosto dlako, druge si pridobijo veliko podkožne toščice. Nekaterim se spremeni barva, da so manj vidne in se lažje skrivajo pred plenilci.

Gams - razmerje v porabi energije pri hoji ali na begu

Ker vse živali pozimi varčujejo z energijo, vznemirjanje zaradi človeka zanje predstavlja velik stres. Gams za beg v visokem snegu porabi veliko več energije kot v kopnem, pozimi pa to energijo težko nadomesti. Divjad pozimi potrebuje mir. Zato je izredno pomembno, da imamo svoje štirinožne prijatelje na povodcu, saj se po lovljenju naš kosmatinec z nami vrne na toplo, za srno ali gamsa pa je beg lahko usoden.

V NARAVO IN NA SMUČANJE Z JAVNIM PREVOZOM

SNEŽNE RAZMERE IN NEVARNOST PLAZOV

PRAVILA OBNAŠANJA

OBIŠČI NAS

INFORMACIJSKO IN IZOBRAŽEVALNO SREDIŠČE DOM TRENTA
Na Logu, Trenta, Soča
T: +386 5 388 93 30
E: dom-tnp.trenta@tnp.gov.si

CENTER TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA BOHINJ
Stara Fužina 37-38, Bohinjsko jezero
T: +386 4 578 02 45
E: info.bohinjka@tnp.gov.si

INFOCENTER TRIGLAVSKA ROŽA BLED
Ljubljanska cesta 27, Bled
T: +386 4 578 02 05
E: info.trb@tnp.gov.si

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ
Triglavska cesta 49, Mojstrana
T: +386 8 380 67 30
E: info@planinskimuzej.si

INFO TOČKA TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA ZELENA HIŠA, TIC KOBARID
Trg svobode 16, Kobarid
T: +386 5 380 04 90
E: info.kobarid@dolina-soce.si

i

Kulturna KRIŽANKA

Pocarjeva domačija, ki je tudi spomenik državnega pomena, velja za eno najstarejših domačij v Triglavskem narodnem parku. S svojim videzom, bogato zbirko razstavljenih predmetov in zgodbo o Pocarjih, obiskovalcu pričara sliko življenja v krajih pod Triglavom od preteklosti do danes.

Naši predniki so nam zapustili šteje, običaje in drugo kulturno dediščino. Nekaj njihove zapuščine je tudi v spodnji križanki. Prepoznaš narisane predmete? Za pomoč prosi dedka ali babico!

UPORABNE INFORMACIJE

TRIGLAVSKI
NARODNI PARK
www.tnp.si

Sledite nam

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Hermelin • Florijan Tišler

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

2022/2023
Letnik 6, št.1
Oktober 2022

IZDAJATELJ
Triglavski narodni park
Ljubljanska cesta 27
4260 Bled, Slovenija
T: 04 578 02 00
E: triglavski-narodni-park
@tnp.gov.si
www.tnp.si

ZANIJ
Dr. Tit Potočnik
direktor Triglavskega
narodnega parka

BLED, OKTOBER 2022

NAKLADA
10.000 izvodov

BESEDILA
Peter Belhar
Maja Fajdiga Komar
Tina Komac
Jernej Legat
Tanja Menegaliya
Majda Odar
Moja Pintar

RISBE
Invada d.o.o.
Maja Fajdiga Komar
Jurij Mikuletič
Moja Pintar

AVTOR ZEMLJEVIDA
Jaka Modic

FOTOGRAFIJE
Arhiv TNP
Florijan Tišler
Moja Pintar

LEKTURA
M-FOLIO,
Matic ŠTEFAN s.p.

UREDILA
Moja Pintar

ORLIKOVANJE
M-FOLIO,
Matic ŠTEFAN s.p.

TISK
GPS Internationale Handels
Holding GMBH

Bi še znali živeti, kot so živeli pred 100 in več leti? Če zvečer in ponoči v hiši ni elektrike, prižgeš baterijo. Včasih so prižgali svečo, petrolejko ali leščerbo. Hiša ni imela tekoče vode in ne stranišča, kuhali so v črni kuhinji ... Razmisli kaj vse je še bilo drugače.

Rešeno križanko pošlji do konca leta 2022 na naslov skupnost.sol@tnp.gov.si in se poteguj za lepe nagrade.

Namige o rešitvah poišči na Triglavski zakladnici

TRIGLAVSKI
NARODNI
PARK

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR